

Krzyż Wolności i Solidarności

<https://kwis.ipn.gov.pl/kwi/uroczystosci/31735,45-rocznica-rejestracji-NSZZ-Solidarnosc-Solidarni-nasz-jest-ten-dzien-spotkanie.html>
11.10.2026, 02:38

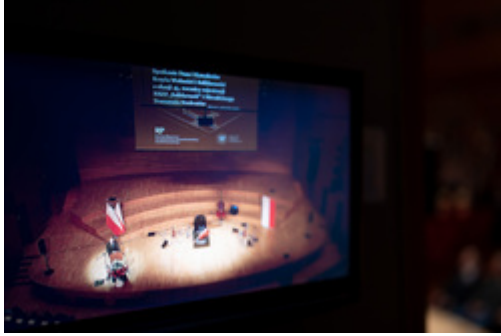
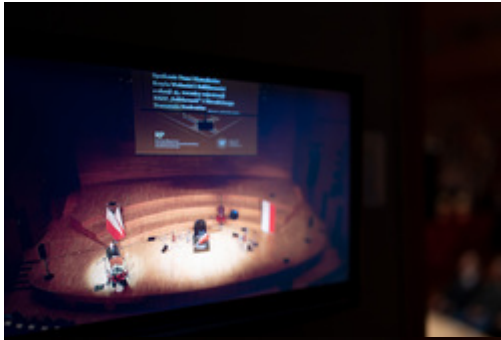
45. rocznica rejestracji NSZZ „Solidarność”. „Solidarni, nasz jest ten dzień” – spotkanie Dam i Kawalerów Krzyża Wolności i Solidarności

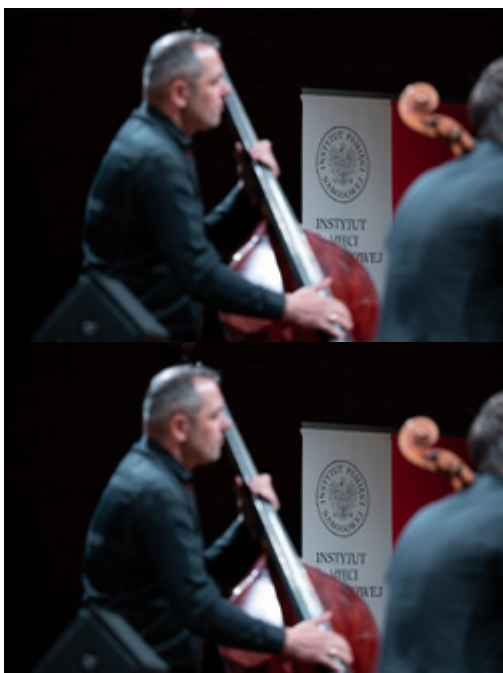
29 kwietnia 2026 roku w Katowicach zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Krzysztof Szwagrzyk wręczył Krzyże Wolności i Solidarności działaczom opozycji niepodległościowej z lat 1956–1989.











Uroczystość, odbywająca się w sali koncertowej Akademii Muzycznej w Katowicach, stanowi część obchodów 45. rocznicy rejestracji Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Jest to wyraz hołdu dla uczestników opozycji antykomunistycznej, którzy poprzez swoją działalność przyczynili się do powstania i rozwoju ruchu „Solidarność” oraz do przemian demokratycznych w Polsce.

W wydarzeniu wzięli udział m.in. Dominik Kolorz, przewodniczący Regionu Śląsko-Dąbrowskiego NSZZ „Solidarność”, dr Andrzej Sznajder, dyrektor Oddziału IPN w Katowicach, Renata Dziechciarz, naczelnik Oddziałowego Archiwum IPN w Katowicach oraz przedstawiciele władz samorządowych i środowisk „Solidarności”.

Spotkanie rozpoczęło się od odczytania przez doradcę Prezydenta RP Tomasza Heryszka listu Prezydenta RP Karola Nawrockiego skierowanego do uczestników wydarzenia. Prezydent podkreślił:

– Wyjątkowej wiary i determinacji, wielkiej odwagi i poświęcenia wymagał bunt przeciwko powojennej

rzeczywistości w naszym kraju. Ten mroczny czas to przecież okupacja armią globalnego mocarstwa totalitarnego oraz niedemokratyczne, nieudolne rządy moskiewskich namiestników, gorliwie uczestniczących w kolonialnym wyzysku Polaków.

Podczas uroczystości zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Krzysztof Szwagrzyk w imieniu Prezydenta RP wręczył byłym działaczom opozycji antykomunistycznej Krzyże Wolności i Solidarności:

– Poprzez odznaczenie państwowe, przyznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, mówimy: Pamiętamy o Waszych postawach i będziemy pamiętać. Serdecznie Państwu dziękuję w imieniu wszystkich pracowników Instytutu Pamięci Narodowej, za Wasze patriotyczne postawy i życzę wielu lat w zdrowiu w wolnej Polsce, tej Polsce, o która tak pięknie walczyliście.

Odznaczeni:

- Edward Biedrzycki
- Wiesław Biernat
- Ks. Ireneusz Stanisław Bruski
- Beata Maria Dymśa
- Joanna Maria Gepfert
- Marek Mirosław Grządziel
- Jan Franciszek Howah
- Stanisław Iwan
- Ryszard Feliks Lach
- Bronisław Ryszard Pieczul
- Aleksander Andrzej Wendel
- Zbigniew Wilk
- Sylwester Marek Zdrojewski
- Marek Żelazny

pośmiertnie:

- Mieczysław Orzechowski
- Zygmunt Skoneczny

Zwieńczeniem uroczystości, zorganizowanej przez katowicki Oddział IPN oraz Region Śląsko-Dąbrowski NSZZ „Solidarność”, był koncert zespołu Wołosy oraz wykład dr. Jarosława Neji, pracownika OBBH Katowice, pt. *45 lat Śląsko-Dąbrowskiej Solidarności. Region buntu i jego bohaterowie*. Goście mogli również zwiedzić dwie wystawy – przygotowaną przez Oddział IPN w Katowicach i Śląskie Centrum Wolności i Solidarności im. Dziewięciu z Wujka w 2021 r. pt. [„Stan wojenny”](#) oraz przygotowaną przez IPN w 2020 r. ekspozycję plenerową pt. [„Tu rodziła się Solidarność”](#).

* * *

Krzyż Wolności i Solidarności został ustanowiony przez Sejm 5 sierpnia 2010 r. Po raz pierwszy przyznano go w czerwcu 2011 r. przy okazji obchodów 35. rocznicy protestów społecznych w Radomiu. Krzyż nadawany jest przez Prezydenta RP, na wniosek Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, działaczom opozycji wobec dyktatury komunistycznej, za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowanie praw człowieka w PRL. Źródłem uchwalenia Krzyża Wolności i Solidarności jest Krzyż Niepodległości z II RP.

Wydarzenie zostało objęte Patronatem Honorowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Karola Nawrockiego.

RP
Patronat Honorowy
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
Karola Nawrockiego

* * *

Porozumienie zawarte 31 sierpnia 1980 r. przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w Gdańsku z Komisją Rządową po fali strajków przewidywało m.in. stworzenie niezależnych od władz związków zawodowych. 11 września gdańskie ustalenia zostały potwierdzone i uszczegółowione w ramach umowy zawartej w Hucie „Katowice” w Dąbrowie Górniczej pomiędzy Międzyzakładowym Komitetem Robotniczym a Komisją Rządową. Porozumienie to, nazwane od miejsca jego zawarcia katowickim, gwarantowało tworzenie i funkcjonowanie struktur nowych związków na terenie całego kraju. 17 września 1980 r. w Gdańsku przedstawiciele Międzyzakładowych Komitetów Założycielskich i Międzyzakładowych Komisji Robotniczych powołali Komisję Porozumiewawczą oraz Komitet Założycielski Niezależnego

Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. 24 września delegacja związkowa złożyła w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie wniosek o rejestrację NSZZ „Solidarność”. Miesiąc później, 24 października, SW zarejestrował nowy związek, jednak samowolnie dokonał zmian w przedłożonym statucie: wykreślił m.in. zapisy dotyczące prawa do strajku. W odpowiedzi działacze oprotestowali tę decyzję i zapowiedzieli odwołanie do Sądu Najwyższego. Ten 10 listopada 1980 r. uchylił poprawki Sądu Wojewódzkiego i wpisał NSZZ „Solidarność” do rejestru związków zawodowych. Konfliktowi związanemu z rejestracją towarzyszyły rozmowy związkowców ze stroną rządową i ogłoszenie gotowości strajkowej; ostatecznie przedstawiciele „Solidarności” zgodzili się na dołączenie do Statutu aneksu, w którym m.in. uznawano kierowniczą rolę PZPR w państwie.

Wspomniane powyżej porozumienie z 11 września 1980 r. zamykało etap protestów i strajków trwających w województwie katowickim od 21 sierpnia, kiedy strajk wybuchł w Fabryce Zmechanizowanych Obudów Ścianowych FAZOS w Tarnowskich Górach (protest z 1 sierpnia w Zakładach Tworzyw Sztucznych Erg w Bieruniu Starym został szybko wygaszony). Tydzień później (w nocy z 28 na 29 sierpnia) do strajku przystąpiły jastrzębskie kopalnie „Manifest Lipcowy” i „Borynia”, a wieczorem 29 sierpnia – pierwsze wydziały Huty Katowice. 2 września strajkowało 50 zakładów, z czego połowę stanowiły kopalnie; do 5 września strajkowało 49 kopalni w województwie. W sumie do początku października pracę przerwały na czas od kilku godzin do kilku dni 272 zakłady, a w protestach wzięło udział około 310 tysięcy osób. Owocem tego wysiłku były dwa ważne porozumienia, podpisane przez strajkujących w Jastrzębiu-Zdroju i Dąbrowie Górniczej, a także załączki przyszłych lokalnych organizacji związkowych.

Porozumienie jastrzębskie zostało podpisane w KWK „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu-Zdroju 3 września 1980 r. przez przedstawicieli Komisji Rządowej i Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego. Potwierdzono w nim ustalenia z Gdańska, a dodatkowo zniesiono czterobrygadowy system pracy w górnictwie i wprowadzono wolne soboty i niedziele od początku 1981 r. Pozostałe punkty porozumienia dotyczyły kwestii regionalnych – m.in. obniżenia wieku emerytalnego w górnictwie czy rozszerzenia katalogu chorób zawodowych.

Porozumienie katowickie zostało podpisane w Hucie Katowice w Dąbrowie Górniczej 11 września 1980 r. przez przedstawicieli Komisji Rządowej i Międzyzakładowego Komitetu Robotniczego. Najważniejszym jego punktem było zobowiązanie władz do umożliwienia tworzenia struktur nowych związków zawodowych i ich działania na terenie całego kraju. Władze zagwarantowały też stronie związkowej prawo do udziału w pracach nad nowym kodeksem pracy i nad ustawami o związkach zawodowych i samorządzie robotniczym oraz zwolnienie z obowiązków pracowniczych osób pełniących funkcje związkowe z zachowaniem prawa do wynagrodzenia.

Równolegle do protestów robotniczych i żądania powołania niezależnych związków zawodowych swoje postulaty w sprawie założenia niezależnej organizacji przedstawili studenci. W sierpniu i wrześniu 1980 r. na wielu uczelniach powstały Tymczasowe Komitety Założycielskie, których delegaci spotkali się w dniach 18–19 października na Politechnice Warszawskiej. Podczas tego zjazdu powołano Niezależne Zrzeszenie Studentów i zaraz po jego

zakończeniu złożono do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie wniosek o rejestrację tej studenckiej organizacji. Doszło do niej dopiero 17 lutego 1981 r., po długiej obstrukcji władz państwowych i strajkach studentów, rozpoczętych jeszcze w grudniu 1980 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego. Do czasu rejestracji NZS do strajku włączyło się 29 z 86 ośrodków akademickich i ponad 30 tysięcy studentów. W kwietniu 1981 r. w Krakowie odbył się I Zjazd NZS, podczas którego delegaci wybrali władze krajowe i ustalili najważniejsze kierunki działalności organizacji: akcje samokształceniowe, aktywność wydawnicza (około 260 tytułów), prowadzenie biblioteki niezależnych wydawnictw, walka o uwolnienie więźniów politycznych. W stanie wojennym internowano kilkuset działaczy NZS, sama organizacja została rozwiązana, a wielu jej członków przeszło do działalności konspiracyjnej. Ponownej rejestracji NZS dokonano 22 września 1989 r.

Encyklopedia Solidarności - encysol.pl

Polecamy materiały Instytutu Pamięci Narodowej:

- [NSZZ „Solidarność” – publikacje bezpłatne](#)
- [Encyklopedia Solidarności – tomy 1-5](#)
- [„Biuletyn IPN” nr 7-8/25 – Solidarność ma 45 lat](#)
- Broszury IPN do pobrania: [Opozycja demokratyczna i czas Solidarności](#)